

**Dokument z 1824 roku z archiwum gminy
karaimskiej w Łucku.
Przyczynek do zagadnienia
rozproszenia osadnictwa karaimskiego
na Wołyniu w XIX wieku**

Anna Sulimowicz-Keruth

Uniwersytet Warszawski, Wydział Orientalistyczny,
Zakład Turkologii i Ludów Azji Środkowej

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, Wydział Filologiczny
Instytut Językoznawstwa, Przekładoznawstwa i Hungarystyki,
Ośrodek Dokumentacji Językowej

**A document from the archive of the Lutsk Karaite Community
dated 1824. New insights into the dispersion of the Karaite
population in Volhynia in the 19th century.**

Summary: In the 19th century a significant part of the Karaite population of Lutsk lived not in the town itself but in surrounding villages and farmsteads. A document from 1824 found in the community's archive, namely a draft of a petition of two leaseholders from the Mokowicze village, sheds some new light on the economic situation of the Lutsk Karaites. It also makes possible to supplement the list of villages where their presence has been documented.

Keywords: Karaites in Lutsk, Volhynia, Jaxa-Chamiec, leaseholding

Uwagi wstępne

W XIX wieku Karaimi należący do łuckiej gminy karaimskiej w większości zamieszkiwali nie w samym Łucku, lecz w okolicznych miejscowościach, położonych niekiedy w dość znacznej odległości od miasta.¹ Na podstawie listów, dokumentów, spisów ludności i ksiąg metrykalnych z archiwum gminy udało się ustalić nazwy 80 miasteczek, wsi i osad (Sulimowicz 2015a: 134–142), lista ta nie jest jednak bynajmniej ostateczna i wciąż wpływają informacje o innych miejscowościach, z którymi związani byli Karaimi, jak na przykład Załawie, wioska nieopodal miasteczka Ostrożec, ok. 20 km na południowy wschód od Łucka. W. Szabarowski ustalił, że w 1809 roku mieszkała tam rodzina Abrahama Firkowicza (Shabarovskyi 2015: 122). Warto podkreślić, że rozproszenie miejsc zamieszkania nie było zjawiskiem występującym jedynie w wieku XIX. Już w 1765 r. z ogólnej liczby 126 członków gminy 22 osoby mieszkały w pobliskich miejscowościach: Dworcu, Wyszkwowie i Kniahininie (*Arhiv* 1890: 66). W 1787 r. 131 Karaimów żyło w mieście, 10 zaś w Kulczynie, Hołyszowie i Worotniowie (*Arhiv* 1890: 513). Również w okresie międzywojennym, gdy gmina była znacznie mniej liczna (około 60 osób), niektórzy jej członkowie zamieszkiwali poza Łuckiem. Nowach Jakub Firkowicz (1881–1936), syn Izaaka i Estery z domu Nowickiej, podobnie jak wcześniej jego ojciec i dziad, był mieszkańcem Jarosławicz². Emanuel Nowicki (1889–1952) prowadził młyny w Świszczowie, Ledóchówce i Nieświczu, a wcześniej jeszcze w Czeknie. W tymże Czeknie młynarzem był również Mojżesz (Michał) Gołub (1870–1948).

To rozproszenie ludności karaimskiej na Wołyniu wynikało z sytuacji ekonomicznej, w której się ona znajdowała. Głównym źródłem utrzymania łuckich Karaimów, jak wynika z dokumentu z połowy XIX wieku, była аренда. Sporządzony w 1855 r. spis członków gminy (mężczyzn i kobiet będących głowami rodziny) z określeniem źródeł utrzymania, obejmujący

---

¹ Z zapisów w księgach metrykalnych z lat 1871–1915 wynika, że 62% odnotowanych zgonów członków gminy miało miejsce poza Łuckiem. Średnia odległość miejscowości, w których Karaimi mieszkali, wynosiła 27 km. Najdalej położony był Sestratyn – od Łucka dzieli go blisko 90 km. Zob. Sulimowicz (2015a: 129–130).

² To jego miał na myśli Aleksander Mardkowicz, gdy zamieszczając (anonimowo) w „Karaj Awazy” listę wsi, w których w przeszłości mieszkali Karaimi, zauważał: „dziś tylko w jednej spośród wymienionych wiosek, w Jarosławiczach, mieszka jeden Karaim” (*Sifcegi* 1933: 22; przekład z j. karaimskiego autorki).

54 osoby, wymienia 17 dzierżawców. Obiekty dzierżawy nie zostały określone, jednak fakt, że na liście znalazło się 11 szynkarzy, którzy stanowią najliczniejszą grupę zawodową, oraz trzech młynarzy, wskazuje, że były to głównie karczmy i młyny (Sulimowicz 2014: 188–189). Działalność tego rodzaju była prowadzona bez wątplenia poza miastem. W pierwszej dekadzie XIX w. roku łuccy Karaimi: Joś Czuczorowicz i jego zięć, Moszko Rudyj, Samoil Firkowicz (ojciec Abrahama Firkowicza) oraz Icko Gugel trudnili się sprzedażą alkoholu w karczmach w wioskach Pianie, Załawie i Wygoda (Shabarovsky 2015: 122).

Wspomniana wyżej lista wymienia też sześciu rzeźników – w tym wypadku trudno jednak ustalić, czy działali w Łucku, czy w jego okolicach i w jakim zakresie świadczyli swe usługi w obrębie własnej społeczności, a w jakim poza nią.

W archiwum gmin karańskiej w Łucku zachował się rękopis przynoszący nowe dane dotyczące zagadnienia rozmieszczenia i źródeł utrzymania Karaimów na Wołyniu w XIX w. Jego lokalizacja w archiwum gminnym wskazuje, że należy on do grupy tzw. dokumentów z babińca³, odnalezionych przez miejscowego działacza społecznego, Aleksandra Mardkowicza, w galerii dla kobiet łuckiej kienesy przed remontem budynku w połowie lat 20. XX w. Nie został on jednak opublikowany czy nawet wspomniany w artykule o znaleziskach zamieszczonym w wydawanym przez Mardkowicza czasopiśmie „Karaj Awazy” (Al.-Mar. 1933). Dokumentem tym jest prośba dwóch karańskich arendarzy skierowanej w roku 1824 do właścicielki majątku o zwolnienie ich z umowy arendy.

Opis dokumentu

Dokument nosi numer inwentarzowy JSul.VII.22.22.18 (wcześniej 48¹¹) i składa się z zapisanej obustronnie pojedynczej karty papieru żeberkowego w kolorze kremowym o wymiarach 350 x 220 mm. Widoczne są ślady składania. Na awersie znajduje się tekst prośby w języku polskim spisany atramentem w kolorze ciemnobrązowym. Styl prośby i wyrobiony charakter

---

³ Dokument znajduje się w tej samej teczce, co dokumenty i listy, z których kilka opublikował Mardkowicz na łamach „Karaj Awazy”, a całość zbioru korespondencji w języku karańskim wydał, poddając lingwistycznej analizie, M. Németh (2011).

pisma mogą wskazywać, że kopistą dokumentu nie był któryś z arendarzy, lecz działający na ich zlecenie kancelista.⁴

Dokument został ponownie wykorzystany do notatek sporządzonych w alfabecie hebrajskim w językach hebrajskim i karaïmskim, zapisanych w różnych kierunkach na niezapełnionych miejscach na obu stronach karty. Treść tych notatek, sporządzonych ręką trzech kopistów, nie ma związku z dokumentem – są to m.in. wprawki pisarskie (np. w górnej części fol 1 r° jaśniejszym atramentem, w języku hebrajskim: אנסה הקולמוס / אנסה הדיו ‘wypróbuję atrament / wypróbuję pióro’). Lwią część zapisków stanowi obszerny brudnopis elegii żałobnej w języku hebrajskim na śmierć szwagra kopisty, hazzana i uczonego o imieniu Icchak, z fragmentem w południowo zachodnim dialekcie języka karaïmskiego, zaczynającym się od słów: *Acy syjyt girildemek kynaba* ‘Gorzki lament, pomruk żałobnej pieśni’ (lewa dolna ćwiartka 1 v°).

Identyfikacja osób występujących w dokumencie

Suplikantami są dwaj Karaïmi, arendarze ze wsi Mokowice, Judka Moszkowicz i Moszko Ickowicz. Choć nie są podpisani z nazwiska, lecz jedynie imieniem i patronimem, ich dokładniejszą tożsamość można ustalić na podstawie spisu ludności, tzw. *revizkiej skazki* z roku 1834, również zachowanej w archiwum gminy. Judka Moszkowicz to Judka Mosziow Magas (ok. 1785–1853), odnotowany w grupie mieszczan pod numerem 18⁵ wraz rodziną: żoną Małką, synem Josifem i trzema córkami: Chaną, Sarą i Donią (AGKŁ RS 1834, fol. 8 v°–9 r°). Stosunkowo odległa pozycja na obejmującej 42 rodziny liście wskazuje, że jego status majątkowy w obrębie gminy nie był wysoki. Bez wątplenia natomiast cieszył się zaufaniem społecznym i prestiżem jako osoba posiadająca wykształcenie i wiedzę w zakresie religii, został bowiem wybrany hazzanem i obowiązki organizatora życia religijnego pełnił do

⁴ Nie mamy do dyspozycji dokumentów sporządzonych w alfabecie łacińskim, które można by wykorzystać do analizy porównawczej. Zachowana próbka pisma jednego z suplikantów, Judki Magasa, w postaci podpisu alfabetem hebrajskim, nie daje podstaw, by przypuszczać, że był on kopistą prośby.

⁵ Jeśli liczyć numerowane osobno dwie rodziny kupieckie, w tym jego młodszego brata, Abrama (1792–1855), który od roku 1824 zaliczany był, jako pierwszy łucki Karaïm, do kupców 3 gildii, Judka Magas zajmuje pozycję 20.

śmierci w 1853 r. Można stąd wnioskować, że część wspomnianych wyżej notatek w alfabecie hebrajskim wyszła spod jego ręki.⁶

Drugą osobą wymienioną jako nadawca prośby jest Moszko Ickowicz. Imię Mosze (Moszko, Moś, Mojsej) występuje dużo częściej niż Judka (Jehuda), które pojawia się tylko raz, lecz wspomniany spis z 1834 r. wymienia również tylko jedną osobę o takiej kombinacji imienia i patronimu. Jest nią Moszko Ickow Rudy (ok. 1789 – po 1858). Figuruje on wśród mieszczan dopiero pod numerem 33 z żoną Słonią (Szełomit), synem Isakiem-Sałomem oraz córkami Maszą i Binią (RS 1834: 13 v°-14 r°). W kolejnym spisie z 1858 r. (nr 31) jest już wdowcem i ma dwóch wnuków: Zorocha i Josia (AGKŁ RS 1858: 10 v°-11 r°). Warto w tym miejscu wspomnieć, że ten pierwszy to ojciec karaimskiego działacza społecznego z okresu międzywojennego i poety, Sergiusza Rudkowskiego (1873-1944), córką drugiego zaś była Julia Rudkowska, widniejąca jako wydawca czasopisma „Sabach”, którego jedyny numer ukazał się w Łucku w 1914 r.⁷

Adresatką supliki jest niewymieniona z imienia podkomorzyna Chamcowa, właścicielka wsi Mokowice, którą to miejscowość można zidentyfikować jako Mokowicze (także Makowicze, Mąkowicze), wieś w położoną ok. 50 km na północny zachód od Łucka. *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* podaje, że jest to „wieś cerkiewna w powiecie włodzimierskim, u źródeł rzeki Stochodu, na pł. zach. od Jezioran” (Chlebowski 1885: 622). Parafia rzymsko-katolicka, do której przynależały Mokowicze, miała swą siedzibę w odległym o 10 km Kisielinie. W księdze metrycznej tamtejszego kościoła znajduje się wpis następującej treści:

Roku Pańskiego tysięcznego ośmsetnego trzydziestego szóstego miesiąca maja dwudziestego piątego dnia we wsi Mokowiczach umarła J[aa]śnie] Wielmożna Bregida z Raciborowskich Chamcowa Podkomorzyna Powiatu Dubińskiego ze starości świętymi sakramentami opatrzona.

Po wielmożnym Bonawenturze Chamcu Podkomorzym Dubińskim pozostała wdowa. Mająca od urodzenia lat wieku swego siedemdziesiąt

---

⁶ Jednym z kopistów notatek mógł być syn Judki, Josif (ur. 1823), który we wspomnianym dokumencie z 1855 r. jest określany jako *ribbi* (Sulimowicz 2014: 195). Tytuł ten zaświadczał posiadanie wykształcenia religijnego i kwalifikacji odpowiednich do pełnienia funkcji hazzana.

⁷ Faktycznym wydawcą, jak można przypuszczać, był Sergiusz Rudkowski (Paulec 2014: 18).

pięć. Parafianka Kościoła Szwoyczowskiego. Zostawiła po sobie czterech synów: Jana kawalerem, Ignacego, Kalixta, Joachima żonatemi i córki trzy: Maryannę, Annę i Józefę mężatkami.

Której zwłoki J[aaśnie] W[ielmożny] Xiądz Jan Cheveller Kanonik Łucki Dziekan Włodzimirski Proboszcz Porycki tegoż roku miesiąca czerwca pierwszego dnia złożył w grobie Kościoła Kisielińskiego tymczasowo nim wymorują na Cmentarzu Kisielińskim katakombę do pochowania. (AGAD 1 436 sygn. 851: 293)

Adresatkę prosby można więc zidentyfikować jako Brygidę, żonę Bonawentury z wywodzącej się z Małopolski rodziny szlacheckiej Chamców herbu Gryf (Jaxa-Chamców), której członkowie posiadali majątki także w Galicji i na Wołyniu. Jej mąż od 1768 r. był horodniczym łuckim, następnie w latach 1791–1797 wojskim mniejszym wołyńskim – dodatkowo w latach 1792–1793 pełnił funkcję konsyliarza konfederacji targowickiej województwa czernichowskiego (Wolski 2007: 73, 167; *Przywileje* 1782: 501, 515; *Zbiór* 1790: 50; Boniecki 1900: 340). Mokowicze należały do jego rodziców, Jana i Róży z Orłowskich – jak wynika z dokumentów przedstawionych przez Bonawenturę przy potwierdzaniu szlachectwa w 1802 r., ojciec w 1743 r. wykonał na rzecz matki „upewniający zapis” na swych dobrach, a w roku 1752 r. Róża legalnie objęła w posiadanie Mokowicze (PAOŻ F. 146, op. 1, spr. 336: 83 r°). Możemy przypuszczać, że Bonawentura Chamiec odziedziczył je po matce, a po jego śmierci panią na Mokowiczach została Brygida i do niej właśnie zwrócili się karaimejscy arendarze.

Jedynie spisy ludności żydowskiej (tzw. *registry głów żydowskich*) z lat 1765 i 1787 wyróżniają Karaimów zamieszkałych poza Łuckiem. Wśród miejscowości będących ich siedzibami nie ma jednak Mokowicz, co pozwala przyjąć, że ich wtedy tam nie było. Mieszkali tam natomiast Żydzi. *Regest głów żydowskich miasta Kiselina* z roku 1765 podaje, że we wsi żyło ich 14 (*Arhiv* 1890: 93), co czyni z Mokowicz jedną z najliczniej przez nich zasiedlonych wsi kisielińskiej parafii. W latach 1784 i 1787 odnotowano odpowiednio siedmiu oraz sześciu Żydów (w tym dwóch przy karczmie), a w 1790 ponownie siedmiu (*Arhiv* 1890: 425, 538, 662).

W dokumencie nie podano, co było przedmiotem arendy, ani też jakie okoliczności zmusiły karaimejskich arendarzy do zwrócenia się z prośbą o zwolnienie ich z umowy. We wspomnianym wcześniej spisie członków gminy z 1855 r. przy Moszku Rudym (*Moše ha-zaqen Rudyj*) podano, że

utrzymywał się z dzierżawy własności państwowej⁸, nie sprecyzowano jednak, co było jej przedmiotem (Sulimowicz 2014: 194). Spis nie obejmuje Judki Magasa, gdyż ten zmarł dwa lata wcześniej, wymienia natomiast jego syna, *ribbi* Josefa Magasa, który określony jest jako *šinkar* (Sulimowicz 2014: 195), co wskazuje, że arendował karczmę. Na tej podstawie można wysnuć przypuszczenie, że szynkarstwem mógł zajmować się także jego ojciec.

Nie mamy natomiast żadnych podstaw dla domysłów, że przedmiotem dzierżawy był młyn. Brak jest też wzmianek, by w Mokowiczach takowy wtedy działał, choć to oczywiście niewykluczone – wydany w 1902 r. suplement do Słownika Geograficznego podaje, że we wsi znajduje się „cerkiew, szkoła, młyn, 2 wiatraki” (Chlebowski 1902: 348).

Użyte w dokumencie wyrażenie „skutkiem czasów krytycznych” wydaje się wskazywać, że za wypowiedzeniem arendy kryje się nie jakieś pojedyncze zdarzenie losowe (np. pożar czy kradzież), lecz trwające pewien czas niepowodzenia ekonomiczne – już wcześniej właścicielka zgodziła się obniżyć („defalkować”) arendarzom czynsz dzierżawny, o czym napomykają w swej prośbie: „(...) miałem ją [właścicielkę – przyp. ASK] zawsze dla siebie łaskawą i w defalkowaniu...”. Warto zauważyć, że w Mokowiczach działały dwie karczmy, co zaznaczono w spisie z 1787 r., a w tym z 1790 r. podano, że w jednej mieszkało czterech, w drugiej zaś trzech Żydów (*Arhiv* 1890: 662). Być może to właśnie wskutek konkurencji ze strony żydowskich dzierżawców drugiego lokalu аренда w Mokowiczach okazała się co najmniej niewystarczająco dochodowa lub wręcz przynosiła straty, stąd Karaimi próbowali się od niej uwolnić. Prośba nie została opatrzona podpisami suplikantów, nie uzupełniono też daty dziennej, stąd nie jest pewne, czy – w tej lub innej formie – została ostatecznie przekazana pani podkomorzynie, a jeśli tak, to nie wiemy też, jakie dała skutki.

Zakończenie

Znajdujący się w archiwum gminnym dokument pozostawia wiele pytań bez odpowiedzi. Odnosząc się do jednego przypadku z wielu, jak możemy

---

⁸ Były to tzw. *obročnyâ stati*, majątek państwowy dzierżawiony osobom prywatnym w zamian za określony okresowy czynsz (por. hasło *obrok* w Linde 1809: 385).

przypuszczać, podobnych, rzuca jednak pewne światło na życie łuckich Karaimów, ich źródła utrzymania i sytuację ekonomiczną w pierwszej połowie wieku XIX. Pozwala też dodać kolejną pozycję do długiej listy miejscowości w okolicach Łucka, w których mieszkali i zarabiali na swój chleb codzienny Karaimi.

Bibliografia

Wykaz skrótów

AGAD – Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa

AGKŁ – Archiwum Gminy Karaimskiej w Łucku, Warszawa

PAOŻ – Państwowe Archiwum Obwodu Żytomierskiego, Żytomierz, Ukraina

Źródła archiwalne

A. Rękopiśmienne

Archiwum Akt Dawnych, Warszawa

AGAD PL 1 436 sygn. 851. *Księga metryczna Kisielińskiego Rzymsko-Katolickiego Parafialnego Kościoła na rok pański 1836*. Dostępne on-line: http://agadd.home.net.pl/metrykalia/436/sygn.%20851/pages/PL_1_436_851_0165.htm [dostęp: 20.04.2020].

Archiwum Gminy Karaimskiej w Łucku, kolekcja J. Sulimowicza, Warszawa.

JSul.VII.22.22.18 (dawna sygn. 48^{II}). *Prośba*

AGKŁ RS 1858 – JSul.VII.13. *Revizskaâ Skazka / Tysâča vosemsot" pãtdesãt vosmago goda maâ vosmago dnâ Volynskoj Gubernij Goroda Lucka o sostoâših mužska i ženska pola mēšanah Karaimah*

AGKŁ RS 1858 – JSul.VII.14. *Revizskaâ Skazka 1834 goda Aprelâ dnâ [...] volynskoj Gubernii Uezdnago Kazënnago Goroda Lucka o sostoâvših v otom Karaimah kupcah i mēšanah*

Państwowe Archiwum Obwodu Żytomierskiego, Żytomierz, Ukraina

PAOŻ F. 146, op. 1, spr. 336. *Wywód rodowitości szlacheckiej. Gubernia Wołyńska, 1802*.

B. Drukowane

Al.-Mar. [Aleksander Mardkowicz]. 1933 *Sahyncyna „babinecnin”, „Karaj Awazy”* 6: 1–10. (Fragmenty w przekładzie na język polski Anny Sulimowicz: *Ku pamięci „babińca”, „Awazymyz”* 1999, 2 (3): 5–8; *Sahyncyna babinecnin – Pamięci babińca*, „Języki Obce w Szkole” 2001, 6: 214–216).

Arct, Michał. 1916. *M. Arcta słownik ilustrowany języka polskiego*, Warszawa.

- Arhiv*" 1890 – *Arhiv*" *Ūgo-zapadnoj Rossii izdavaemyj Kommissiëu dlâ rabora drevnih*" *aktov*", *sostoâšej pri Kievskom*", *Podol'skom*" i *Vilnuskom*" *General-Gubernatorë*. Časť 5. T. 2: *Perepisi evrejskago naseleniâ v ūgo-zapadnom*" *kraě v 1765–1791 gg*. Kiev.
- Boniecki, Adam. 1900. *Herbarz Polski. Część I. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*. T. 2. Warszawa.
- Chlebowski, Bronisław. 1885. *Mokowicze*. [w:] Sulimierski, Filip; Chlebowski, Bronisław; Walewski, Władysław, [red.]. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, T. 6, Warszawa: 622.
- Chlebowski, Bronisław. 1902. *Mokowicze*. [w:] Sulimierski, Filip; Chlebowski, Bronisław; Walewski, Władysław, [red.]. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, T. 15, cz. 2, Warszawa: 348.
- Linde, M. Samuel Bogumił. 1809. *Słownik języka polskiego*, t. 2, cz. 1, Warszawa.
- Przywileje 1782 – Przywileje Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, i wszystkich prowincyi należących: na Walnych Seymach Koronnych od seymu wiślickiego Roku Pańskiego 1347 aż do ostatniego seymu uchwalone. Volumen Octavum: Ab Anno 1775. Ad Anno 1780*. Warszawa.
- Sifcegi* 1933 – [b.a.]. *Sifcegi sałałarnyn*, „Karaj Awazy” 6: 22.
- Wolski, M. (oprac.). 2007. *Urzednicy wołyńscy XIV–XVIII w.: spisy*. (= *Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Ziemie ruskie. Zeszyt V*). Kórnik.
- Zbiór 1791 – Zbiór konstytucyi i uchwał Seymu pod związkim Konfederacyi w Warszawie agitującego się od dnia 7. Października w roku 1788 do Dnia 16. Grudnia Roku 1790*. Warszawa.

Opracowania

- Németh, Michał. 2011. *Unknown Lutsk Karaim Letters in Hebrew Script (19th–20th Century)*. *A Critical Edition*. (= *Studia Turcologica Cracoviensia* 12). Kraków.
- Pawelec, Mariusz. 2014. *Sto lat temu: literacki świt nad Styrem*. „Awazymyz” 3 (44): 18–22.
- Shabarovskyi, Volodymyr. 2015. *On the Lutsk Period in the biography of Abraham Firkowicz*. „Karaites Archives” 3: 119–132.
- Sulimowicz, Anna. 2014. *A Document on the Economic Status of the Lutsk Karaites in the Mid-19th Century*, „Karaites Archives” 2: 177–200.
- Sulimowicz, Anna. 2015a. *Karaim Settlements in Villages and Farmsteads around Lutsk*. [w:] *Remarks on Turkish Studies. Türklük Mülhazaları*. Godzińska, M., Cevgin Uysal, A., Chilmon, W. [red.]. Warszawa: 126–142.
- Sulimowicz, Anna. 2015b. *On the Karaites prayer house in Lutsk and its furnishings*, [w:] *Oriental Studies and Arts. Contributions Dedicated to Professor Tadeusz Majda on His 85th Birthday*. Bareja-Starzyńska, A., Stanek K. B., Godzińska, M., Sulimowicz, A. A., Szpindler, M., Bojarska-Cieślak, J. [red.]. Warszawa: 343–368.

Edycja i facsimile tekstu

Do Jaśnie Wielmożnej Jejmość Pani⁹
Chamcowej Podkomorzyny i Najłaskawszej
Dobrodziki.

Od starozakonnych Judki Moszkowicza
i Moszka Ickowicza Karaimów m. Ł[ucka]
wspólnych arędarzów [s] wsi Mokowic
najpokorniejsza

Prośba

Ile Księga Sławy zawiera cnót heroiczných wielkich świata bohaterów, tyle dziedziczysz J[aśnie] W[ielmożna] Pani Dobr[odziko] sama jedna w osobie swojej wszystkich ludzi przymioty, które zaszczycają i podpierają nieszczęśliwych. Dwuletni pobyt mój na arędzie [s] doskonale mię [s] o tym przekonał. I chociaż byłem w niej nieszczęśliwy, to nie jest przyczyną J[aśnie] W[ielmożnej] Pani Dobr[odziki], lecz skutkiem czasów krytycznych; owszem, miałem ją zawsze dla siebie łaskawą i w defalkowaniu¹⁰ i w ubolewaniu nad losem moim tak widocznie zgubnym. Przeto lubo kontrakt zobowiązał nas nadal [do] siedzenia na arędzie [s] z tym wszystkim przysłą okropną postrzegając zgubę naszą ośmielamy się upaść do nóg J[aśnie] W[ielmożnej] Pani Dobr[odziki] i ze łzami na Boga prosić o odebranie na siebie skarb swój tej ode mnie arędy [s], a mnie od niej uwolnić. Jest to tylko prośba, a nie zuchwałość jaka, więc raczy tę przyjąć i uczynić jej zadość.

Dattum w Łucku

Dnia ... 1824

Roku.

⁹ Przy edycji tekstu uwspółcześniono pisownię zgodnie z zasadami określonymi w K. Lepszy (red.), *Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX w.*, Warszawa 1953 oraz I. Ihnatowicz, *W sprawie zasad publikacji źródeł historycznych z XIX i XX wieku*, „Przegląd Historyczny” 1961, 51/2: 164–172. Pisownia oryginalna – zob. facsimile.

¹⁰ Defalkować – potraćcać, zniżać; eskontować, zrobić mniej intratnym (Arct 1916: 172). Tu chodzi najprawdopodobniej o obniżenie raty czynszu dzierżawnego.

J Sul. VII. 22. 22. 18

Do Sainie Wetmożnej Szymo'e Sani
 = Chamcowey Pochomoxowej i Kaytaszkowej
 Dobrodziejek.

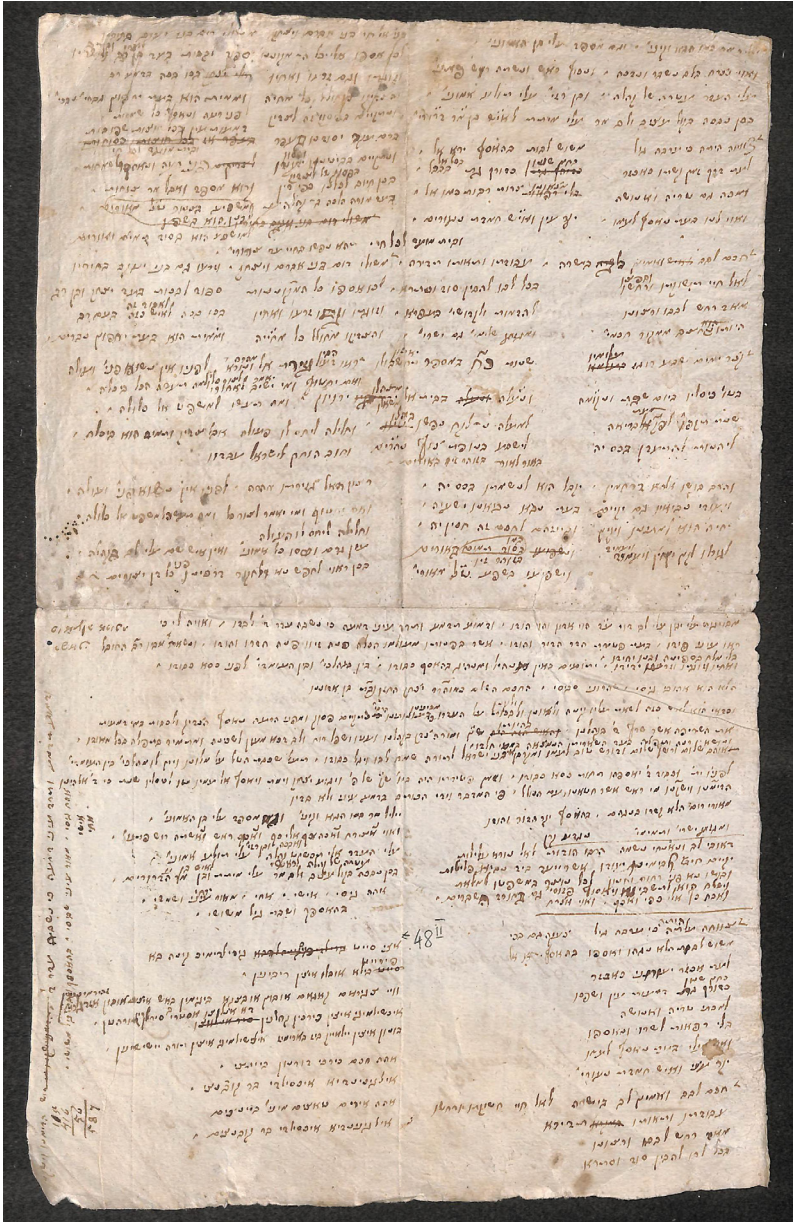
W Staroakomnych Judzi Moskonnitku
 i Moskita Ichornika Karaimis m. l.
 wspotnych Stradach wsi Molonice
 nappokorniejsha
 Poiba. -

Je kszga Stary kariera Cnot hermitnych wielkich Sviato
 Bohatery, tyje doedniczyje. W Ceni dobt slamaied na nlt
 sebie swiety wotykich ludo, Prymota, ktor kawory, cawa, pad
 pricarie, miewskolnych. Owoletm pobyt moey na Ardzie Judo
 nale miy o tem przekonat. J chowit by tem w miy, miewskolny to
 mi icit przyetymne Jukleni Dolt, teit i kultiem ckawoi kryptychenki
 oswien matem ty kaworie da ta siebie tyfawre, i udepokomani
 i wabulemaniu nad bseminim ta widocznie Rybunym
 Prute lubo kontrakt kobornikat nas nadal wiktensia na Ardzie
 i tem wiktymiem prawitta, dropony potregacie Rybe nas by
 oswiclamy sig upasi do moy Jit Sani Dolt, ze tamy ma c
 prwic odobranie na slubku. Skarb wroy ty odemnie dny
 a mniy od niy mowimie - Jert to tylos Poiba, a niel
 chowate jaku; miy rechy ty przyje, i uctymiey dudoje

Dattum w Łucku
 Dnia 1824
 Pochomoxowej

Pochomoxowej
 Kaytaszkowej

II. 1. Dokument JSul.VII.22.22.18 fol. 1 r°

II. 2. Dokument JSul.VII.22.22.18 fol. 1 vº